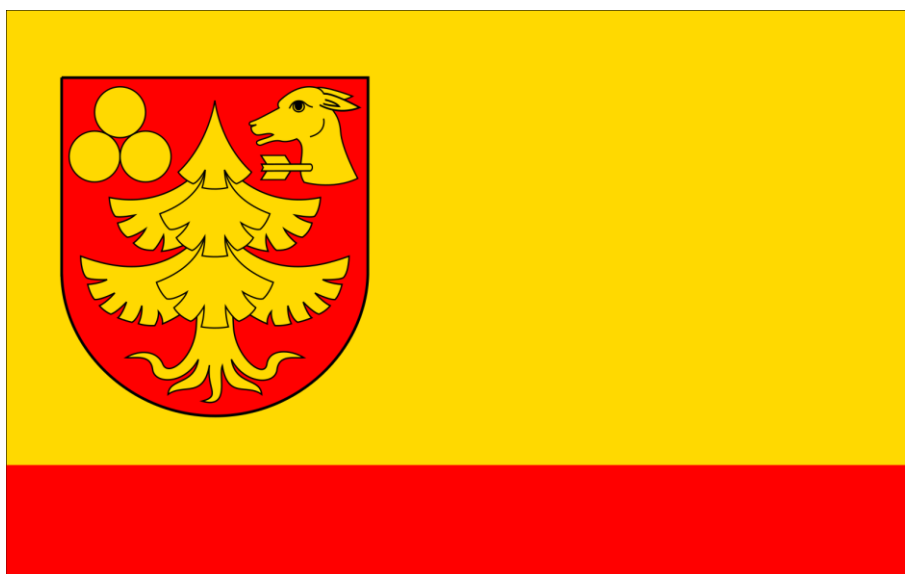
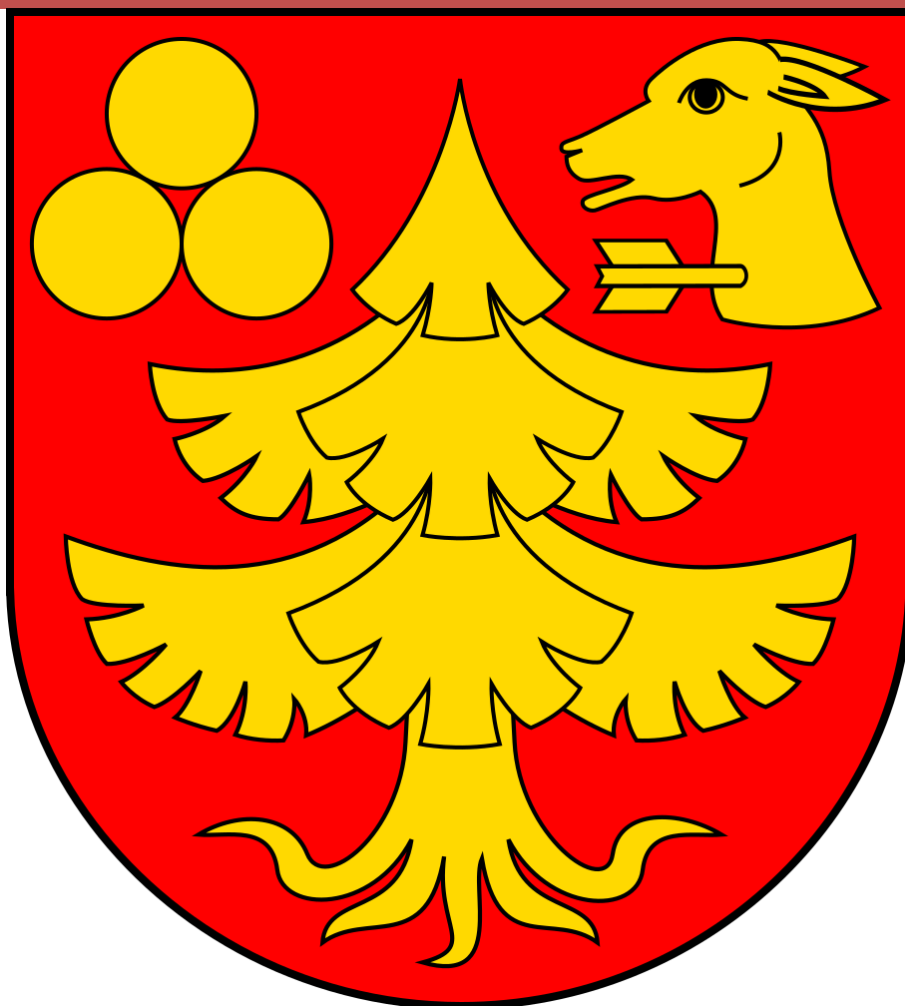

UZASADNIENIE HERALDYCZNO-HISTORYCZNE
PROJEKTÓW SYMBOLI GMINY PIONKI

Kamil Wójcikowski, Robert Fidura
Łódź - Laski Szlacheckie

MAJ 2017

Spis treści

Charakterystyka gminy Pionki.....	3
Warunki przyrodnicze gminy	4
Zabytki gminy.....	5
Rys historyczny gminy Pionki	7
Parafie i ich patroni.....	10
Tradycje heraldyczne na terenie gminy	13
Symbolika gminy z czasów historycznych	13
Heraldyka ziemska	13
Symbolika miejscowych właścicieli ziemskich	17
Dotychczasowe próby ustanowienia herbu	17
Herb gminy Pionki	19
Flaga gminy Pionki.....	21
Banner gminy Pionki.....	21
Flaga stolikowa gminy Pionki.....	21
Pieczeć gminy Pionki.....	21
Specyfikacja barw CMYK:	21
Załączniki.....	22
Projekt herbu gminy Pionki.....	23
Projekt flagi gminy Pionki.....	24
Projekt bannera gminy Pionki.....	25
Projekt flagi stolikowej gminy Pionki.....	25
Projekt pieczęci gminy Pionki	26
Projekt pieczęci wójta gminy Pionki.....	28
Projekt pieczęci rady gminy Pionki.....	29

Charakterystyka gminy Pionki

Rysunek 1: Położenie Gminy Pionki na mapie Polski, powiatu oraz mapa Gminy Pionki¹

Gmina Pionki to gmina wiejska położona w północno-wschodniej części powiatu radomskiego, w województwie mazowieckim. Sąsiaduje z gminami Jastrzębia, Jedlnia-

¹ Źródło: Gmina Pionki

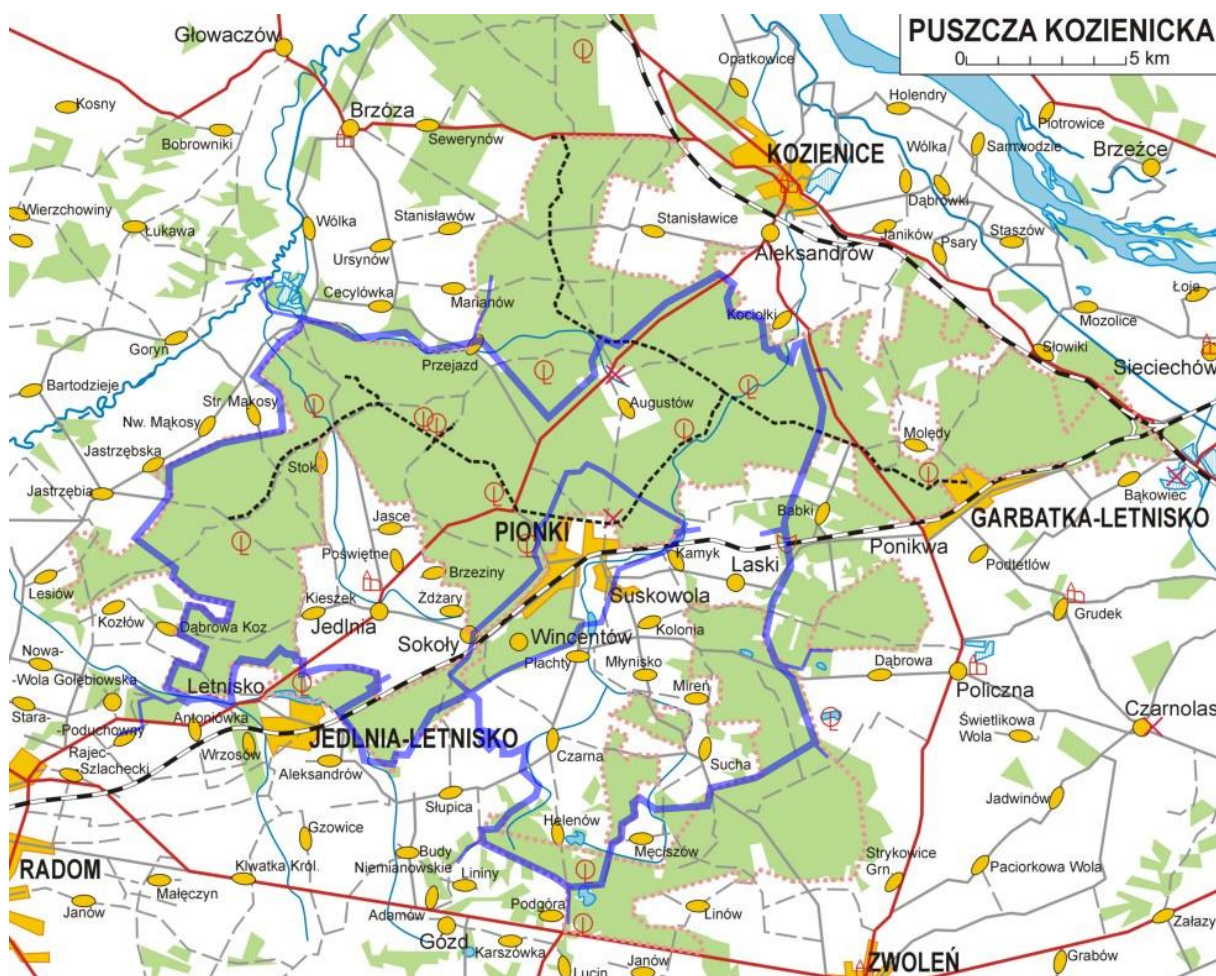
Letnisko, Gózd, miejską Pionki, Garbatka-Letnisko, Głowaczów (powiat radomski), Kozienice (powiat kozienicki) oraz Policzna i Zwoleń (powiat zwoleński). Przez gminę przebiegają drogi wojewódzkie 691, 787 i 737, zbiegające się w Pionkach. Siedzibą władz gminy jest miasto Pionki, które jednak w skład gminy nie wchodzi. W skład gminy wchodzi 31 sołectw: Adolfin, Augustów, Bieliny, Brzezinki, Brzeziny, Czarna-Kolonia, Czarna Wieś, Działki Suskowolskie, Helenów, Januszno, Jaroszki, Jaśce, Jedlnia, Jedlnia-Kolonia, Kieszek (w skład wchodzi też wieś Huta), Kolonka, Krasna Dąbrowa, Laski, Marcelów (w skład wchodzi też wsie Tadeuszów i Kościuszków), Mireń, Płachty, Poświętne, Sałki, Sokoły, Stoki, Sucha, Suskowola, Wincentów, Zadobrze, Zalesie (w skład wchodzi też wieś Kamyk), Żdźary. W gminie znajduje się ponadto 18 osad leśnych: Bażantarnia, Brzeźniczka, Gajówka, Gajówka Januszno, Gajówka Jaśce, Gajówka Karpówka, Gajówka Stoki, Gajówka Zadobrze, Jaśce, Karpówka (leśniczówka), Leśniczówka Adolfin, Leśniczówka Mąkosy, Leśniczówka Stoki, Lewaszówka-Leśniczówka, Patków, Patków, Zadobrze, Żdźary. Na powierzchni 230,82 km² mieszka tutaj około 10 tys. osób. Mieszkańcy znajdują zatrudnienie głównie w rolnictwie oraz w sektorach pozarolniczych w Pionkach. Gmina jest podzielona na dwie wyraźne części granicami administracyjnymi miasta Pionki oraz kompleksem leśnym Puszczy Kozienickiej. Część zachodnia to kompleks miejscowości skupionych na wolnym od zadrzewienia obszarze wokół Jedlni, zaś część wschodnia obejmuje analogiczny obszar rozciągnięty wokół wsi Sucha, Suskowola i Laski².

Warunki przyrodnicze gminy

Większa część gminy leży na terenie mezoregionu Równiny Radomskiej, mniejszy północny fragment należy do Równiny Kozienickiej. W krajobrazie dominuje mało urozmaicona rzeźba polodowcowa. Głównymi rzekami gminy Pionki są Zagożdżonka – lewobrzeżny dopływ Wisły oraz Leniwa – prawobrzeżny dopływ Radomki. Gmina Pionki obejmuje swoimi granicami znaczną część Puszczy Kozienickiej, przez co ponad 63% jej powierzchni stanowią lasy. Dominującym rodzajem drzew są sosny. W granicach administracyjnych gminy znajduje się duża część Kozienickiego Parku Krajobrazowego oraz 11 rezerwatów przyrody³.

² Informacje Gminy

³ Informacje Gminy

Rysunek 2: Gmina Pionki (granatowy kontur) na tle Puszczy Koziennickiej (zielony)⁴

Zabytki gminy

Według danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa, najważniejszymi zabytkami gminy Pionki są miejscowe kościoły parafialne⁵:

- Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja i św. Małgorzaty w Jedlni z lat 1790-1792, 1898-1901,
- Kościół parafialny p.w. św. Idziego z lat 1910-1913 w Suchej.

⁴ Źródło: Gmina Pionki

⁵ NID, lista zabytków, woj. mazowieckie, powiat radomski, gmina Pionki

Fot 1: Kościół parafialny w Jedlni⁶

Fot 2: Kościół parafialny w Sucheju⁷

⁶ Fot.: Wikimedia Commons, autor: Rafał Terkner

⁷ Fot.: Wikimedia Commons, autor: Rafał Terkner

Rys historyczny gminy Pionki

Obszar dzisiejszej gminy Pionki historycznie przynależał do ziemi sandomierskiej i starostwa radomskiego. Pierwotnie tereny te, porośnięte gęstą puszczą, stanowiły obszar rozgraniczający plemiona mazowieckie od małopolskich. Rozwój najdawniejszego osadnictwa na terenie dzisiejszej gminy Pionki wiązać należy z przebiegiem szlaku łączącego Kraków z Wilnem, po którym wzmożony ruch datowany jest od czasów Władysława Jagiełły. Najstarszymi miejscowościami na terenie dzisiejszej gminy były Jedlnia i Sucha – odpowiednio na zachód i wschód od współczesnych Pionek, które rozdzielają gminę na dwie części. Patrząc na mapę gminy dostrzec można że powstała w puszczy sieć osadnicza dzisiejszej gminy jest skupiona wokół Jedlni od strony zachodniej oraz Suchej, Suskowoli i Lasek od strony wschodniej.

Najwcześniej wzmiankowaną wsią gminy jest Jedlnia. Po raz pierwszy w źródłach pojawiła się 22 grudnia 1387 roku jako *Jedlna*. Wtedy to król Władysław Jagiełło uwolnił miejscowych włościan od wszystkich obciążeń oprócz daniny w miodzie oraz posługi przy polowaniach. Na przestrzeni dziejów wieś była zapisywana także jako *Gedlna* (1410), *Gyedlna* (1470-80) oraz *Jelnia* i *Jelna* (1789)⁸.

Wydaje się, że Jedlnia była historycznie najważniejszym ośrodkiem gminy Pionki. Znajdował się tu dwór królewski, który nie zachował się do czasów współczesnych (w XVIII wieku był już w ruinie). Stanowiła jeden z ośrodków klucza dóbr monarszych obejmujących Puszcę Kozienicką. Ponieważ Kozienice zyskały na znaczeniu dopiero w XVI wieku, puszcę tą nierzadko zwano jedlińską. Do Jedlni należały młyńskie osady Zagożdżon i Pionka, na których terenie powstało później miasto Pionki. O randze wsi może świadczyć fakt, że w Radomiu istniało przedmieście zwane Jedlneńskim. Zatrzymywali się tu królowie Polski w drodze na Litwę. Niejednokrotnie odbywały się tu polowania. Wystawiano także historyczne dokumenty. Szczególnie miejscowość upodobał sobie Władysław Jagiełło. Król gościł we wsi wielokrotnie w drodze z Krakowa do Wilna. Spędzał tutaj m.in. zapusty. Najbardziej znanym królewskim dokumentem wystawionym we wsi był tzw. statut jedleński z 4 marca 1430 roku. Przywilej ten gwarantował szlachcie nienaruszalność osobistą przez króla i jego urzędników bez prawomocnego wyroku sądowego oraz wyłączne prawo dostępu do urzędów kościelnych. Jedlnię nawiedzali także niektórzy następcy Jagiełły, aż do Stanisława Augusta Poniatowskiego włącznie. Jedlnia słynęła z bartnictwa uprawianego na bazie barci tworzonych masowo w sosnach porastających okoliczną puszcę. Bartnicy zarządzili się swoim własnym prawem, tzw. prawem obelnym. Odpisy protokołów miejscowego sądu obelnego zachowały się do dzisiaj. Najdawniejsze z nich sięgają 1572 roku, zaś najpóźniejsze 1835 roku. Nazwa wsi Jedlnia pochodzić ma od lasu jodłowego, który miał rosnąć w okolicy jeszcze na początku XIX wieku⁹.

W roku 1391, w związku z zakończeniem budowy kościoła w Jedlni, zostały mu nadane m.in. dziesięciny od młynarzy gospodarzących w okolicy: Zagożdżona, Pijanki, Jaroszka, Siczki i Winka¹⁰. Od nazwisk trzech pierwszych młynarzy wzięły swoje nazwy późniejsze osady młyńskie i wsie Zagożdżon, Pionki i Jaroszki. Obecnie Zagożdżon i

⁸ Red. K. Rymut, *Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie zmiany. Cz. IV J-Kn*, Kraków 2001, s. 156

⁹ Jeśli nie wskazano inaczej, źródło informacji historycznych o Jedlni to monografia ks. J. Gackiego *Jedlnia, w niej kościół i akta obelnego prawa*, Radom 1874

¹⁰ [Historia wsi Jaroszki](#)

Pionki wchodzą w skład miasta Pionki, zaś Jaroszki są sołectwem w gminie Pionki.

Drugą historycznie ważną wsią gminy Pionki była Sucha. Obecnie wieś ta jest dużo mniejsza od np. pobliskiej Suskowoli, ale jest też od niej starsza, na co wskazuje nazwa Suskowoli – wola założona przy dawniejszej osadzie. Najwcześniejsza wzmianka o wsi dotyczy erygowania miejscowej parafii pod wezwaniem Św. Idziego przez Mikołaja z Goszczewic 31 marca 1391 roku¹¹. Warto tutaj jednakże wspomnieć o potwierdzeniu zezwolenia na osadzenie Suchej, wystawionym w 1427 roku przez Władysława Jagiełłę. Wedle niego, pierwotne pozwolenie wydała królowa Elżbieta 5 listopada 1379 roku dla Mikołaja Motyczki¹². Wieś Sucha początkowo była prywatna, ale w czasach Zygmunta Starego należała już do monarchy. Królowie oddawali wieś niejednokrotnie w dzierżawę. Takie oddanie w roku 1660 Kochanowskiemu zakłóciło ponoć obrady sejmu. W XVIII wieku jako dzierżawcy wzmiankowani są Sobolewscy. Pobliska Suskowola wzmiankowana jest po raz pierwszy w 1462 roku jako Suska Wola, chociaż interpretatorzy omawianego dokumentu z 1391 roku identyfikują z Suskowolą wieś określoną tam jako Wola. Wieś ta zyskiwała stopniowo na znaczeniu kosztem Suchej i już w XVIII wieku miała 40 domów, podczas gdy Sucha jedynie 17¹³.

W tym samym dokumencie erekcyjnym parafii Sucha wzmiankowana jest także wieś Czarna¹⁴. Była to jedyna wieś gminy Pionki, która w czasach I Rzeczypospolitej pozostała w rękach prywatnych. Wieś miała różnych posesorów, m.in. Sulimów, o których wspomina Kasper Niesiecki za *Liber beneficiorum* Długosza¹⁵, a także Skarbków i bliżej nieokreśloną szlachtę, która przyjęła nazwisko Czarnecki¹⁶. Nazwa wsi ma pochodzić od określenia urodzajnej ziemi¹⁷.

W XVI wieku w źródłach pojawiają się wsie Bieliny i Mireń. W roku 1508 zapisane jako *Byelany* i *Orane Myronycze*, następnie w 1529 jako *Byelany* i *Mironicze*. Pierwotna nazwa wsi Mireń odnosi się do wsi Oronne i nazwy osobowej Miroń¹⁸. Obie wsie wchodziły w skład dóbr królewskich, w XVI wieku były wspólnie dzierżawione przez Russockiego, zaś następnie przez Zalewskiego^{19 20}.

Dobra królewskie w Puszczy Kozienickiej ucierpiały w czasie klęsk, jakie dotknęły Rzeczpospolitą w XVII wieku. Okolicę nawiedziła epidemia cholery w latach 1652-53, oraz przemarsze wojsk szwedzkich i siedmiogrodzkich. W całym powiecie radomskim ubyło 60% ludności. Dzieła zniszczenia dopełniła klęska nieurodzaju²¹.

Jedną z później założonych wsi królewskich w Puszczy Kozienickiej był Augustów. Miał on być lokowany przez Stanisława Augusta w 1777 roku, na miejscu starszej osady bartniczej Półbór i zasiedlony osadnikami znad Sanu. W pobliżu powstała

¹¹ Wyd. S. Kuraś, *Zbiór Dokumentów Małopolskich*, cz. 4, Wrocław 1969, s. 252

¹² Op. cit. s. 203

¹³ F. Siarczyński, *Opis powiatu radomskiego*, Warszawa 1847, s. 128

¹⁴ Wyd. S. Kuraś, *Zbiór Dokumentów Małopolskich*, cz. 4, Wrocław 1969, s. 252

¹⁵ K. Niesiecki, J.N. Bobrowicz, *Herbarz Polski Kaspra Niesieckiego SJ*, tom VIII, s. 564

¹⁶ F. Siarczyński, *Opis powiatu radomskiego*, Warszawa 1847, s. 37

¹⁷ Red. K. Rymut, *Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie zmiany. Cz. II C-D*, Kraków 1997, s. 179

¹⁸ Op. cit. *Cz. VII Mą-N*, Kraków 2007, s. 18

¹⁹ A. Pawiński, *Źródła dziejowe*, tom XV, s. 477

²⁰ A. Pawiński, *Źródła dziejowe*, tom XIV, s. 324

²¹ [Historia wsi Jaroszki](#)

bliźniacza osada Stanisławów (obecnie gmina Kozienice)²². Niezależnie od przekazu o lokacji wsi, istnienie Augustowa odnotowano pod koniec XVIII wieku²³.

Zapisy źródłowe wskazują, że wiekowo bliska Augustowowi jest założona po drugiej stronie gminy wieś Laski. Wieś osadził 23 czerwca 1775 roku Walenty Sobolewski, dzierżawca królewskiej Suchej²⁴.

Zbliżoną metrykę ma także wieś Płachty, którą wzmiankuje się po raz pierwszy jako osadę młyńską pod koniec XVIII wieku (pierwszy zapis 1783-84)²⁵.

W roku 1795 cała okolica znalazła się w zaborze austriackim (Galicja Zachodnia), dawne dobra królewskie przeszły na własność rządu. W latach 1810–1815 okolica należała administracyjnie do departamentu radomskiego Księstwa Warszawskiego, w latach 1816–1837 do obwodu radomskiego województwa sandomierskiego, w latach 1837–1844 do guberni sandomierskiej a w latach 1845–1915 do guberni radomskiej Królestwa Kongresowego²⁶.

Car Mikołaj I przekazał w 1838 roku dawne dobra jedlneńskie z Jedlnią oraz Pionkami i Zagożdżonem generałowi Aleksandrowi Bezak. Dzierżawca inwestował w swoje dobra, m.in. zbudował całkiem nowy młyn w Zagożdżonie, fabrykę fajansu w Jedlni oraz 2 huty szkła. Niestety inwestycje nadwyrężyły stan okolicznej puszczy i doprowadziły do zaniku niektórych puszczańskich tradycji, m.in. bartnictwa²⁷.

W roku 1867 powołano do istnienia gminę Pionki i gminę Suskowola. Pod koniec XIX wieku w zapiskach źródłowych pojawiły się nazwy wsi Brzeziny²⁸, Helenów²⁹, Huta³⁰, Januszno³¹, Jaroszki³², Jaśce³³, Kamyk³⁴, Kolonka³⁵, Kościuszków³⁶, Krasna Dąbrowa³⁷, Marcelów³⁸, Poświętne³⁹, Sałki⁴⁰, Sokoły⁴¹, Stoki⁴², Wincentów⁴³, Zadobrze⁴⁴, oraz pierwotna nazwa miejscowości Zalesie – Trupień (nazwę zmieniono na Zalesie w 1976 roku)⁴⁵. Być może przynajmniej część nowych miejscowości powstało w wyniku

²² *Okolice Radomia, Puszcza Kozienicka, Przewodnik Turystyczny*, Radom 2011, s. 18

²³ F. Siarczyński, *Opis powiatu radomskiego*, Warszawa 1847, s. 19

²⁴ Red. K. Rymut, *Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie zmiany. Cz. VI L-Ma*, Kraków 2005, s. 18

²⁵ Op. cit. *Cz. VIII O-Pn*, Kraków 2009, s. 526

²⁶ Ustalenia własne

²⁷ [Historia Pionek](#)

²⁸ Red. K. Rymut, *Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie zmiany. Cz. I A-B*, Kraków 1996, s. 385

²⁹ Op. cit. *Cz. III E-I*, Kraków 1999, s. 472

³⁰ Op. cit., s. 507

³¹ Op. cit. *Cz. IV J-Kn*, Kraków 2001, s. 88

³² Op. cit. s. 103

³³ Op. cit. s. 136

³⁴ Op. cit. s. 318

³⁵ Op. cit. *Cz. V Ko-Ky* Kraków 2003, s. 61

³⁶ Op. cit. s. 198

³⁷ Op. cit. s. 284

³⁸ Op. cit. *Cz. VI L-Ma* Kraków 2005, s. 505

³⁹ D. Kopertowska, *Nazwy miejscowe województwa radomskiego*, Kielce 1994, s. 247

⁴⁰ Op. cit., s. 402

⁴¹ Op. cit., s. 113

⁴² Op. cit., s. 141

⁴³ Op. cit., s. 342

⁴⁴ Op. cit., s. 72

⁴⁵ Op. cit., s. 74, 253

działań dzierżawcy dóbr rządowych, jako rozbudowane dawne osady leśne. Nazwy wsi Adolfin⁴⁶, Kieszek⁴⁷ i Żdzary⁴⁸ pojawiają się w źródłach dopiero w XX wieku.

W latach 1919–1939 okolica przynależała do gmin Jedlnia i Suskowola, w powiecie kozienickim, w województwie kieleckim. W roku 1922 władze państwowe podjęły decyzję o wybudowaniu w pobliżu Zagożdżona wytwórni prochu i materiałów kruszących, późniejszy Pronit. Wokół zakładu, na gruntach dawnych osad Pionki i Zagożdżon powstało miasto Pionki⁴⁹.

W czasie okupacji okolica była pod niemiecką administracją Generalnego Gubernatorstwa. W budynku szkoły w Jedlni stacjonowało wojsko niemieckie⁵⁰.

W latach 1945–1954 okolica ponownie była podzielona między gminy Jedlnia i Suskowola. W roku 1954 Pionki uzyskały prawa miejskie, oraz zniesiono podział na gminy, w miejsce których powołano do istnienia gromady. Władze gromadzkie rezydowały w Janusznie, Jedlni, Kieszku, Suchej i Suskowoli. W tym samym roku rozległe powiaty podzielono na mniejsze – wieś Sucha znalazła się w powiecie zwoleńskim. W latach 1945–1975 miejscowość administracyjnie należała do woj. kieleckiego, a następnie w latach 1975–1998 do woj. radomskiego. Począwszy od 1973 roku przywrócono gminy, ale nie reaktywowano gmin Jedlnia i Suskowola – w ich miejsce powstała gmina Pionki, z której obszaru wyłączono miasto Pionki. Od 1998 roku okolica należy do powiatu radomskiego i woj. mazowieckiego⁵¹.

Parafie i ich patroni

Również pod kątem historycznej organizacji kościelnej w gminie Pionki uwidacznia się podział na dwie części z ośrodkami w Jedlni i Suchej. Jedynie północno-wschodni fragment dzisiejszej gminy, z Augustowem, należał do parafii w Kozienicach.

Parafia Św. Mikołaja w Jedlni została powołana z fundacji Władysława Jagiełły. Stało się to być może przed 1391 rokiem, kiedy to modrzewiowy kościół pojawia się pierwszy raz w źródłach pisanych. Wcześniej wieś należała do parafii w Świerżach (gmina Kozienice). Pierwotny, podobno modrzewiowy budynek miał służyć mieszkańcom wsi aż do 1795 roku, choć nie da się wykluczyć, że wcześniej powstał drugi budynek z fundacji któregoś z Jagiellonów. Obecnie istniejąca świątynia zawiera fragmenty z końca XVIII wieku, przebudowane w latach 1898-1901. Patronami kościoła parafialnego są Św. Mikołaj i Św. Małgorzata, ale głównym patronem parafii jest Św. Mikołaj⁵².

Św. Mikołaj urodził się w Patras w Grecji jako jedyny syn zamożnych małżonków Joanny i Epifanesa. Był biskupem Miry (Azja Mniejsza). Prowadził szeroką działalność charytatywną. Brał ponoć udział w Soborze Nicejskim (324). Zmarł około 345 lub 352 roku. Należy do grona czternaściorga świętych wspomoczyeli. Przedstawiany bywa w stroju biskupa obrządku łacińskiego lub wschodniego. Jego atrybutami są ampułki, anioł z infułą, chleb, Chrystus i Maryja, kolumna, troje dzieci (młodzieńców) w cebrzyku, trzy

⁴⁶ Red. K. Rymut, Op. cit. *Cz. I A-B*, Kraków 1996, s. 8

⁴⁷ Red. K. Rymut, Op. cit. *Cz. IV J-Kn*, Kraków 2001, s. 453

⁴⁸ D. Kopertowska, Op. cit., s. 72

⁴⁹ [Historia Pionek](#)

⁵⁰ Ustalenia własne

⁵¹ Ustalenia własne

⁵² [Historia parafii Jedlnia](#)

złote kule lub jabłka, krzyż, księga, kotwica, sakiewka z pieniędzmi lub trzy sakiewki, okręt, worek podarunków. Trzy złote kule, lub jabłka lub sakiewki odnoszą się do podania wedle którego Św. Mikołaj miał obdarować trzy dziewczyny, których ojciec utraciwszy majątek nie był w stanie podarować im nic w posagu posagu i zamierzał posłać je do domu publicznego aby zyskać pieniądze⁵³.

Fot. 1: Typowe przedstawienie Św. Mikołaja⁵⁴

Parafia Sucha pod wezwaniem Św. Idziego została powołana 31 marca 1391 roku przez Mikołaja z Goszczewic. Pierwszy, drewniany kościół parafialny przetrwał do 1715 roku. Na jego miejsce, w roku 1720 wybudowano kolejny, również drewniany. Kolejna świątynia, już murowana, powstała w latach 1839-43. Obecnie istniejący kościół jest czwartym z rzędu, powstał w 1912 roku⁵⁵.

Patron parafii Św. Idzi urodził się ok. 640 roku w Atenach. Początkowo prowadził życie pustelnika nad Rodanem, a później na terenie diecezji Nimes w miejscowości zwanej obecnie Saint-Gilles (Święty Idzi), prawdopodobnie założył tam opactwo. Zmarł około 712-720. Należy do grona czternaściorga świętych wspomóżycieli. Święty Idzi wyobrażany jest w stroju pustelnika lub zakonnika. Jego atrybutami są: napis *dextera Dei*, prawa dłoń przebita strzałą, lub strzała trzymana w dłoni, łania, infuła, pastorał, trzy lilie rosnące na piasku. Motyw łani i strzały pochodzi z przekazu, wedle którego Św. Idzi osłonił przed lecącą strzałą oswojoną łanią. Strzała została wystrzelona przez króla Francji w czasie polowania. Skruszony władca miał ufundować następnie klasztor⁵⁶.

⁵³ J. Marecki, L. Rotter, *Jak czytać wizerunki świętych. Leksykon atrybutów i symboli hagiograficznych*, Kraków 2013, s. 612-614

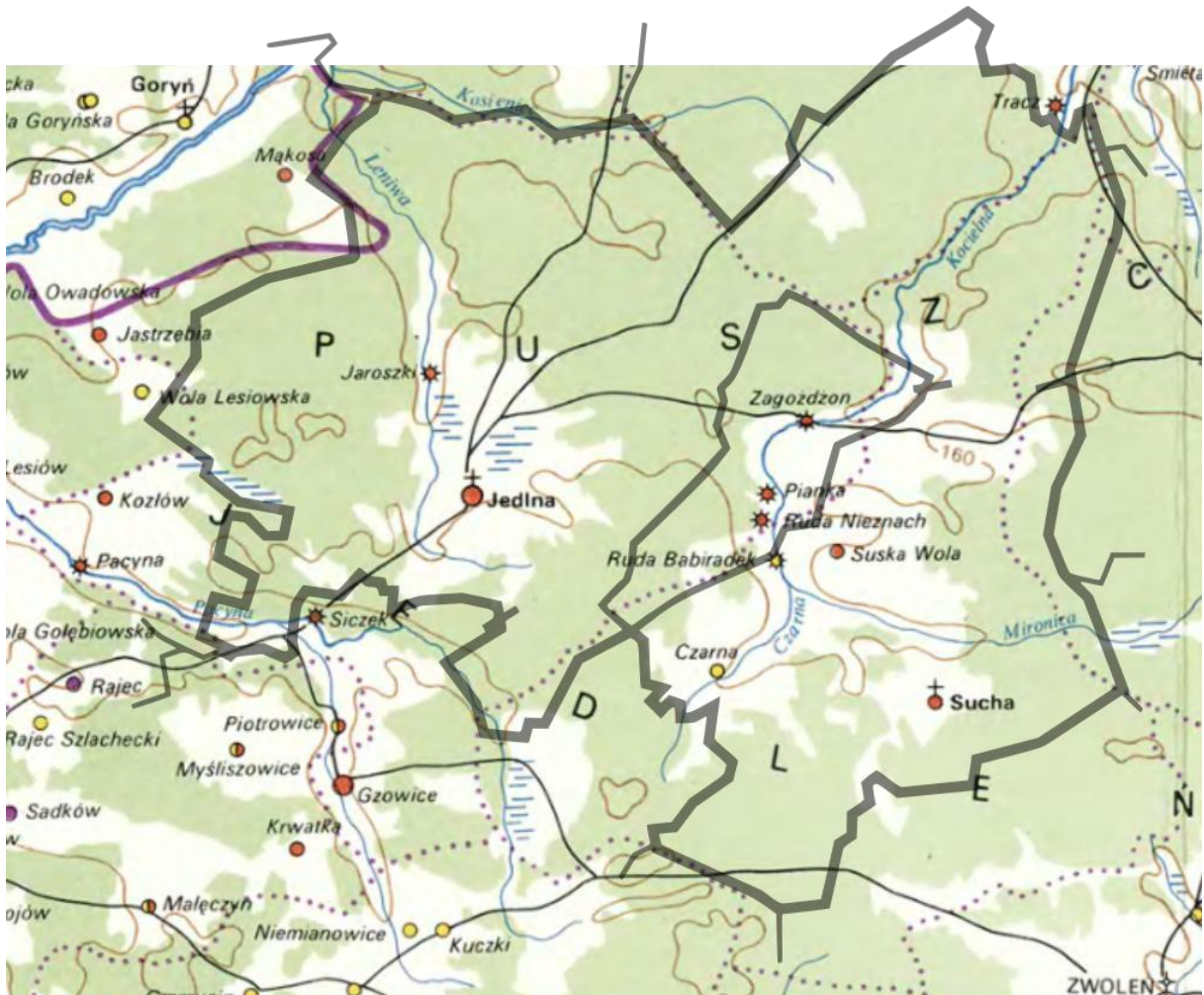
⁵⁴ Autor nieznany, XIX wiek

⁵⁵ [Historia parafii w Suchej](#)

⁵⁶ J. Marecki, L. Rotter, *Jak czytać wizerunki świętych. Leksykon atrybutów i symboli hagiograficznych*, Kraków 2013, s. 340

Fot. 2: Św. Idzi i łania⁵⁷

Rysunek 3: Granice historycznych parafii (linie fioletowe, kropkowane) na tle dzisiejszych granic gminy Pionki (szary)⁵⁸

⁵⁷ Autor nieznany, ok 1500 rok

⁵⁸ Red. W. Pałucki, *Atlas Historyczny Polski: Mazowsze w II połowie XVI w., cz. 1: mapa, plany*

Tradycje heraldyczne na terenie gminy

Symbolika gminy z czasów historycznych

Na terenie gminy Pionki nie istniały w przeszłości żadne ośrodki osadnicze posługujące się własnymi herbami czy pieczęciami. Żadna z miejscowości gminy Pionki nie posiadała w przeszłości praw miejskich. Jedlnia bywała określana jako miasteczko, ale nie wiązało się to z żadną lokacją miejską.

Heraldyka ziemska

Poniższa tabela ukazuje zmiany w przynależności administracyjnej obszaru dzisiejszej gminy Pionki na przestrzeni wieków oraz prezentuje herby jednostek nadrzędnych. Ramy czasowe nie sięgają przed pierwsze wzmianki o miejscowościach gminy.

Ramy czasowe	Ziemia/powiat	Województwo/dzielnica
1379-1795	Ziemia/powiat radomski	Województwo sandomierskie Herb województwa sandomierskiego (rekonstrukcja współczesna)
1795-1809	Cyrkuł radomski	Galicja Zachodnia (Nowa)
1809-1815	Powiat radomski	Departament radomski, Księstwo Warszawskie
1816-1837	Obwód radomski, powiat radomski (kozienicki?) ⁵⁹	Województwo sandomierskie, Królestwo Polskie

⁵⁹ Nie jesteśmy w stanie na chwilę obecną stwierdzić czy i jakie miejscowości dzisiejszej gminy weszły w skład powiatu kozienickiego przed 1867 rokiem

		Herb województwa sandomierskiego w czasach Królestwa Polskiego
1837-1844	Powiat (kozienicki?) ⁶⁰ radomski	Gubernia sandomierska, Królestwo Polskie Herb guberni sandomierskiej w czasach Królestwa Polskiego
1845-1866	Powiat (kozienicki?) ⁶¹ radomski	Gubernia radomska, Królestwo Polskie

⁶⁰ Nie jesteśmy w stanie na chwilę obecną stwierdzić czy i jakie miejscowości dzisiejszej gminy weszły w skład powiatu kozienickiego przed 1867 rokiem

⁶¹ Nie jesteśmy w stanie na chwilę obecną stwierdzić czy i jakie miejscowości dzisiejszej gminy weszły w skład powiatu kozienickiego przed 1867 rokiem

		Herb guberni warszawskiej do 1866
1866-1914	Powiat kozienicki	Gubernia radomska, Królestwo Polskie Herb guberni warszawskiej do 1914
1918-1939	Powiat kozienicki	Województwo kieleckie

		Projekt herbu województwa łódzkiego z 1928 roku
1945-1975	Powiat kozienicki/zwoleński	Województwo kieleckie
1975-1998		Województwo radomskie
1998-	Powiat radomski	Woj. mazowieckie

Symbolika miejscowych właścicieli ziemskich

Z danych historycznych przeanalizowanych przez projektantów wynika, że głównym właścicielem ziemskim na obszarze gminy przed rozbiorami byli władcy Polski. Szczególną uwagę zwrócić należy na Władysława Jagiełłę, który spośród królów Polski odcisnął największe piętno na historii gminy. Jagiellonowie, jako królowie Polski używali oczywiście symboli związanych z rządzonymi ziemiami, ale utożsamia się z nimi także prywatny herb przedstawiający podwójny krzyż złoty w błękitnym polu. Podwójny krzyż wybijał Jagiełło na swoich monetach, znalazł się on także w wersji barwnej na tarczy rycerza z herbu Litwy.

Fot. 3: Herb osobisty Jagiellonów na rewersie trzeciaka Jagiełły

Fot. 4: Sztandar litewski spod Grunwaldu (rekonstrukcja współczesna)

Dotychczasowe próby ustanowienia herbu

Według dostępnych nam informacji, gmina Pionki podejmowała próby ustanowienia herbu dwukrotnie. Pierwszy projekt powstał w 2003 roku. W projekcie tym tarcza herbowa była podzielona w lewy skos (błędnie nazywany prawym) pasem w barwach biało-czerwonych. Godło herbu składało się z kilku elementów – w prawym górnym rogu złoty trójkąt z pszczołą, zielone sylwetki drzew iglastych, poniżej czerwonego pasa złoty fragment plastra miodu i błękitne pole z dwunastoma gwiazdami. Pszczoła i plaster miodu nawiązywać miały do tradycji bartniczych. Drzewa iglaste symbolizowały dużą lesistość gminy, zaś błękitne pole z gwiazdami wyrażały nadzieje mieszkańców związane z akcesją do Unii Europejskiej.

Herb ten został negatywnie zaopiniowany przez Komisję Heraldyczną w 2004 roku. Komisja zwróciła uwagę na nadużycia jakimi było wykorzystanie symboli narodowych i Unii Europejskiej. Wykorzystanie skosów jest zabiegiem obcym polskiej heraldyce. Błędem było umieszczenie nazwy gminy na tarczy herbowej oraz połączenie barwy białej (srebrnej) i żółtej (złotej). Zastosowano też nadmierną ilość barw. Komisja podkreśliła też niedostateczne opracowanie Uzasadnienia projektu⁶².

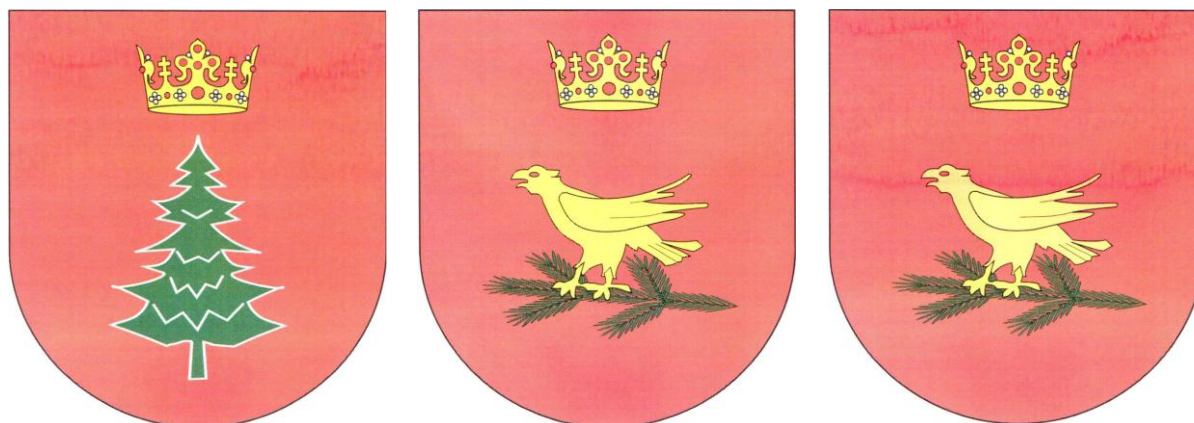
⁶² Załącznik do Uchwały Nr 117-847/O/2004 Komisji Heraldycznej z dnia 7 maja 2014 w sprawie projektu herbu gminy Pionki

Rysunek 4: Projekt herbu gminy z 2003 roku

Kolejną próbę opracowania herbu gmina Pionki podjęła w 2014 roku. Opracowano wówczas szereg projektów, które poddano konsultacji w Komisji Heraldycznej. Projekty nawiązywały do króla Władysława Jagiełły (motyw korony), łowiectwa (sokół) oraz lesistości gminy (stylizowana jodła lub gałązka jedliny).

Wszystkie projekty zostały odrzucone przez Komisję Heraldyczną. Zwrócono uwagę, że użycie korony królewskiej jest zabiegiem nieuzasadnionym. Motywy pozostałe zostały opisane jako cechujące się niskim poziomem plastycznym⁶³. Autorzy tych słów mogliby dodać od siebie, że sokół czy też jastrząb występujący w niektórych wariantach projektu nosi wyraźne cechy stylu Pana Tadeusza Gajla i jest najwyraźniej kiepską kopia cyfrową rysunku z któregoś jego publikacji.

Projekty herbu gminy z 2014 roku

⁶³ Pismo podpisane przez Dr Jana Wroniszewskiego, Zastępcę Przewodniczącego Komisji Heraldycznej, z dnia 18 kwietnia 2015, znak DAP-WZPiK-0158-5-95/2016 KH-847

Herb gminy Pionki

Gmina Pionki ani żadna miejscowość leżąca na jej terenie nie posługiwała się w przeszłości żadnymi zindywidualizowanymi znakami. Żadna z miejscowości gminy nie posiadała w przeszłości praw miejskich i ewentualnych pieczęci. W związku z tym, symbole gminy Pionki muszą zostać zaprojektowane od podstaw, przy zachowaniu zasad rządzących projektowaniem nowych herbów samorządowych.

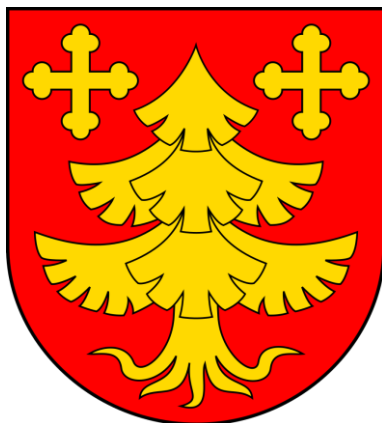
Istnieje zbiór zaleceń, wypracowanych na posiedzeniach I i II Kolokwium Heraldycznego w Krakowie, dotyczących tworzenia nowych herbów gminnych. Zgodności nowych projektów z tymi regułami pilnuje Komisja Heraldyczna przy MSWiA w Warszawie. Projektując nowy herb gminny można odwołać się do:

- Symboliki miejscowych rodów szlacheckich, indywidualnych osób czy też korporacji – założycieli miejscowości, właścicieli miejscowości, rodzin wywodzących się z danych miejscowości bądź na inne sposoby wpływających na historię obszaru dzisiejszej gminy,
- Symboli nawiązujących do lokalnego kultu świętych, patronów miejscowych kościołów parafialnych itp.,
- Nazwy miejscowości będącej siedzibą gminy, bądź najstarszej miejscowości na obszarze gminy,
- Motywów charakterystycznych dla miejscowości i mieszkańców – dawnych i obecnych zajęć, warunków naturalnych – przyrody, ukształtowania terenu,
- Ważnych historycznych wydarzeń,
- Cennych zabytków architektury i innych obiektów materialnych,
- Herbów jednostek nadrzędnych.

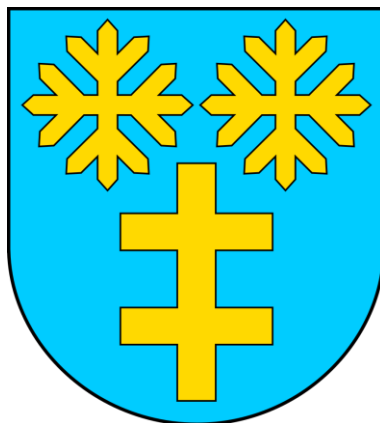
Analizując rys historyczny gminy Pionki, projektanci zidentyfikowali następujące potencjalne tematy kwalifikujące się do odwzorowania w herbie gminy:

1. Historyczni właściciele ziemscy na terenie gminy – **królowie Polski, ze szczególnym uwzględnieniem Władysława Jagiełły,**
2. Miejscowe parafie – **parafia pod wezwaniem Św. Mikołaja w Jedlni i parafia pod wezwaniem Św. Idziego w Suchej,**
3. Znaczenie nazw miejscowych – **najwcześniej wzmiankowana i historycznie najważniejsza miejscowość gminy – Jedlnia, wywodzi swą nazwę od lasu jodłowego,**
4. Historyczne zajęcia mieszkańców – **bartnictwo, łowiectwo,**
5. Warunki naturalne – **Puszcza Kozienicka.**

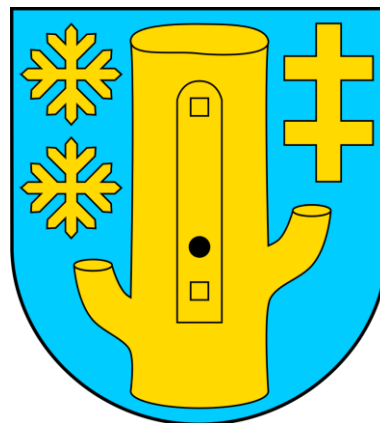
Bazując na powyższym zestawie motywów, projektanci stworzyli szereg propozycji przedłożonych władzom gminy Pionki.

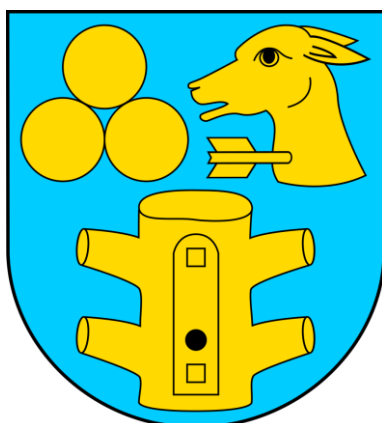
Wariant 1 – dwie historyczne parafie + nazwa Jedlnia, barwy królewskie

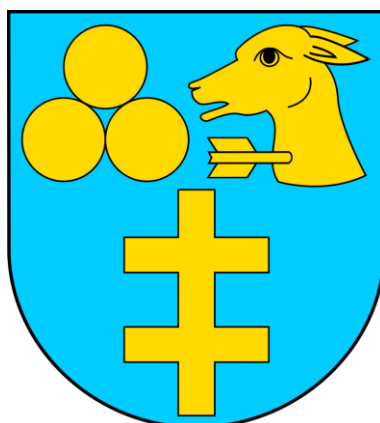
Wariant 2 – dwie historyczne parafie + nazwa Jedlnia (forma krzyżyków – jodełkowe) + Władysław Jagiełło, barwy herbowe Jagiellonów

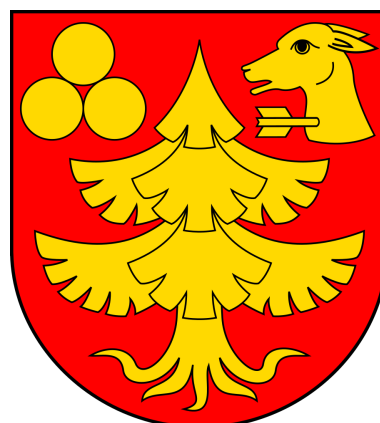
Wariant 3 – dwie historyczne parafie + nazwa Jedlnia (forma krzyżyków – jodełkowe) + Władysław Jagiełło + bartnictwo, barwy herbowe Jagiellonów

Wariant 4 – dwie historyczne parafie (atrybuty patronów) + Władysław Jagiełło (kształt barci) + bartnictwo, barwy herbowe Jagiellonów

Wariant 5 – dwie historyczne parafie (atrybuty patronów) + Władysław Jagiełło, barwy herbowe Jagiellonów

Wariant 6 – dwie historyczne parafie (atrybuty patronów) + nazwa Jedlnia/Puszcza Kozienicka, barwy królewskie

Ostatecznie, władze gminy zdecydowały się przedłożyć do zaopiniowania w Komisji Heraldycznej **wariant 6**.

Proponujemy zatem, aby herbem gminy Pionki był:

W polu czerwonym jodła złota, nad którą z prawej trzy także kule, 1 na 2, z lewej także głowa łani z szyją, w którą wbita strzała.

Godła ułożone zostały w myśl zasady sacrum przed profanum, tzn. godła nawiązujące do wezwania kościołów parafialnych w Suchej i Jedlni znalazły się na miejscu szacowniejszym niż godło nawiązujące do miejscowości Jedlnia i Puszczy Kozienickiej. Łania ze strzałą oraz łowieckie tło opowieści o Św. Idzim mogą także nawiązywać do łowiectwa jako jednego z historycznych zajęć mieszkańców gminy.

Czerwono-złote barwy herbu mają przywodzić na myśl barwy władcy i odnosić się mają do królów Polski, którzy byli głównymi właścicielami ziemskimi w okolicy do czasów rozbiorów. Barwa złota może też przynosić na myśl miód i symbolizować tradycje bartnicze w Jedlni i okolicach.

Istnieje także pewna ogólniejsza symbolika heraldyczna tynktur użytych w herbie. Złoto symbolizuje szlachetność, delikatność, życzliwość, otuchę, wzniosłość, czerwień – chwałę, odwagę, waleczność, ogień. Niezależnie od tego, znaczenie mają też konfiguracje barw: srebrna z czerwoną symbolizuje odwagę, złota z czerwoną symbolizuje wolność, stałość i niezależność⁶⁴.

Dopuszcza się, na potrzeby poligrafii i grafiki komputerowej, wyrażanie tynktury złotej przez kolor żółty. Jednakże wszędzie tam, gdzie jest to technicznie możliwe bez uzyskania barw wizualnie odbiegających złota, należy używać barwy złotej. W szczególności przy wyjątkowo uroczystych realizacjach herbu, np. na sztandarze (wówczas do wykonania godeł herbu należy użyć nici złotej), albo ozdobnych futerałach (złota i srebrna farba). Rozważyć można też użycie złotej farby na tabliczkach z nazwami ulic, lub tablicy z herbem na fasadzie Urzędu Gminy.

Flaga gminy Pionki

Flaga gminy Pionki to płat prostokątny o proporcjach 5:8 (wysokość do długości), biały, z dwoma pasami pionowymi czerwonymi szerokości 1/8 długości płata, umieszczonymi po bokach, każdy w odległości 1/16 długości płata od jego bocznych krawędzi, oraz z herbem gminy w części centralnej, wysokości 4/5 wysokości płata.

Banner gminy Pionki

Baner gminy Pionki jest pionowym odwzorowaniem flagi na płacie o proporcjach 4:1 (wysokość do szerokości). Herb gminy, o wysokości 1/8 wysokości płata, jest na nim umieszczony w ten sposób, że jego górna krawędź znajduje się w odległości 1/4 wysokości płata od górnej krawędzi płata.

Flaga stolikowa gminy Pionki

Flaga stolikowa gminy Pionki jest pionowym odwzorowaniem flagi na płacie o proporcjach 2:1 (wysokość do szerokości) przeznaczonym do zawieszania na poprzeczce mocowanej do stojaka. Herb gminy Pionki, wysokości 1/4 wysokości płata, jest umieszczony centralnie.

Pieczenie gminy Pionki

Pieczenie gminy Pionki zaprojektowano w trzech wariantach: pieczęć ogólna, pieczęć Rady Gminy i pieczęć Wójta. We wszystkich przypadkach pieczęcie są okrągłe, o średnicy 36 mm, z godłem herbu Gminy w części centralnej, oddzielonym linią perełkową od otoku z majuskułową legendą w postaci odpowiednio: + GMINA PIONKI, + RADA GMINY PIONKI, + WÓJT GMINY PIONKI. Przerywnik + rozpoczynający legendę ma formę krzyżyka kawalerskiego.

Specyfikacja barw CMYK:

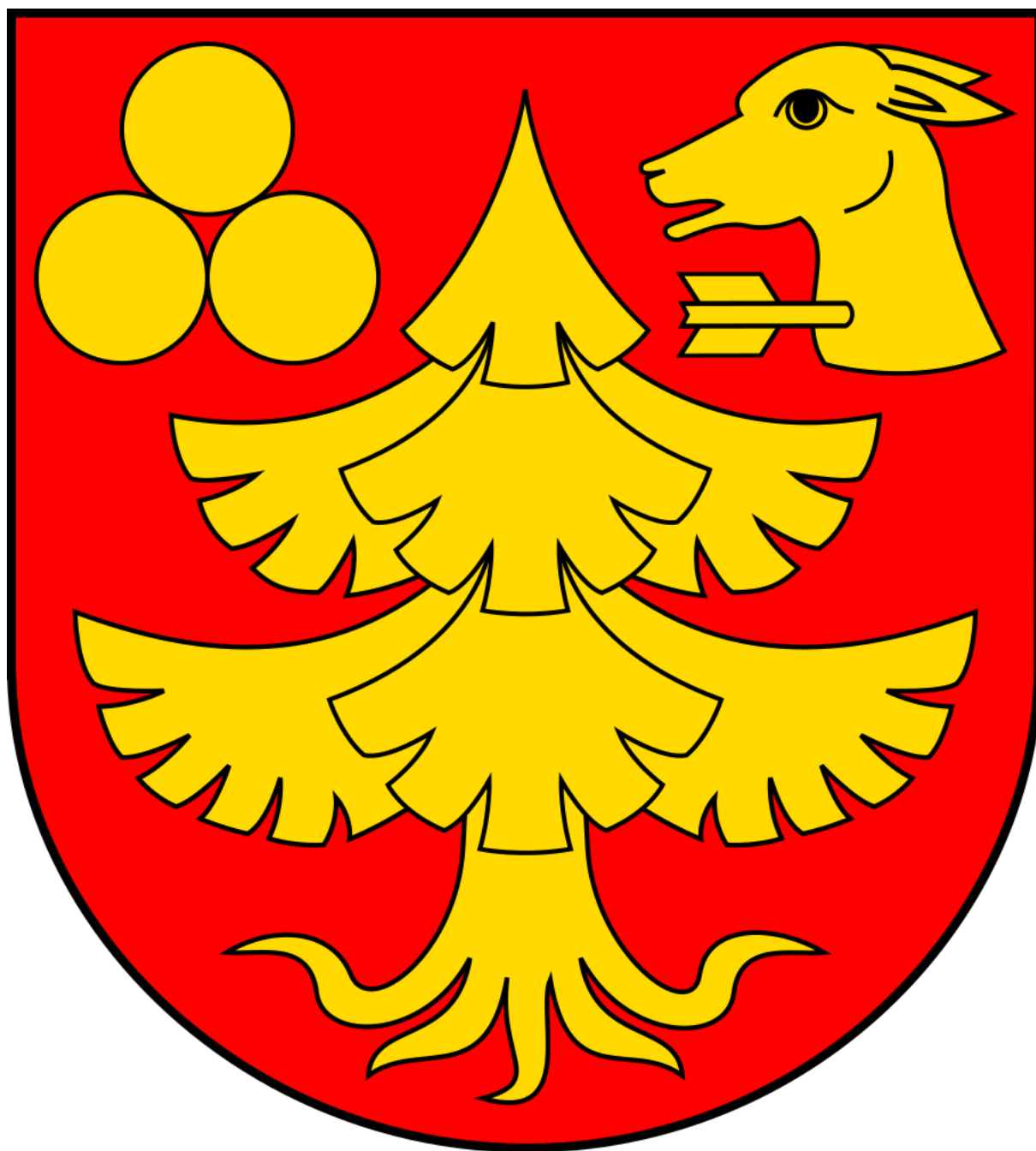
Złoty	– C: 0%, M: 15%, Y: 100%, K: 0%
Czerwony	– C: 0%, M: 100%, Y: 100%, K: 0%

⁶⁴ P. Dudziński, *Alfabet heraldyczny*, Warszawa 1997, s. 40-42

Załączniki

1. Projekt herbu gminy Pionki,
2. Projekt flagi gminy Pionki,
3. Projekt banneru gminy Pionki,
4. Projekt flagi stolikowej gminy Pionki,
5. Projekt pieczęci gminy Pionki,
6. Projekt pieczęci wójta gminy Pionki,
7. Projekt pieczęci rady gminy Pionki.

Projekt herbu gminy Pionki

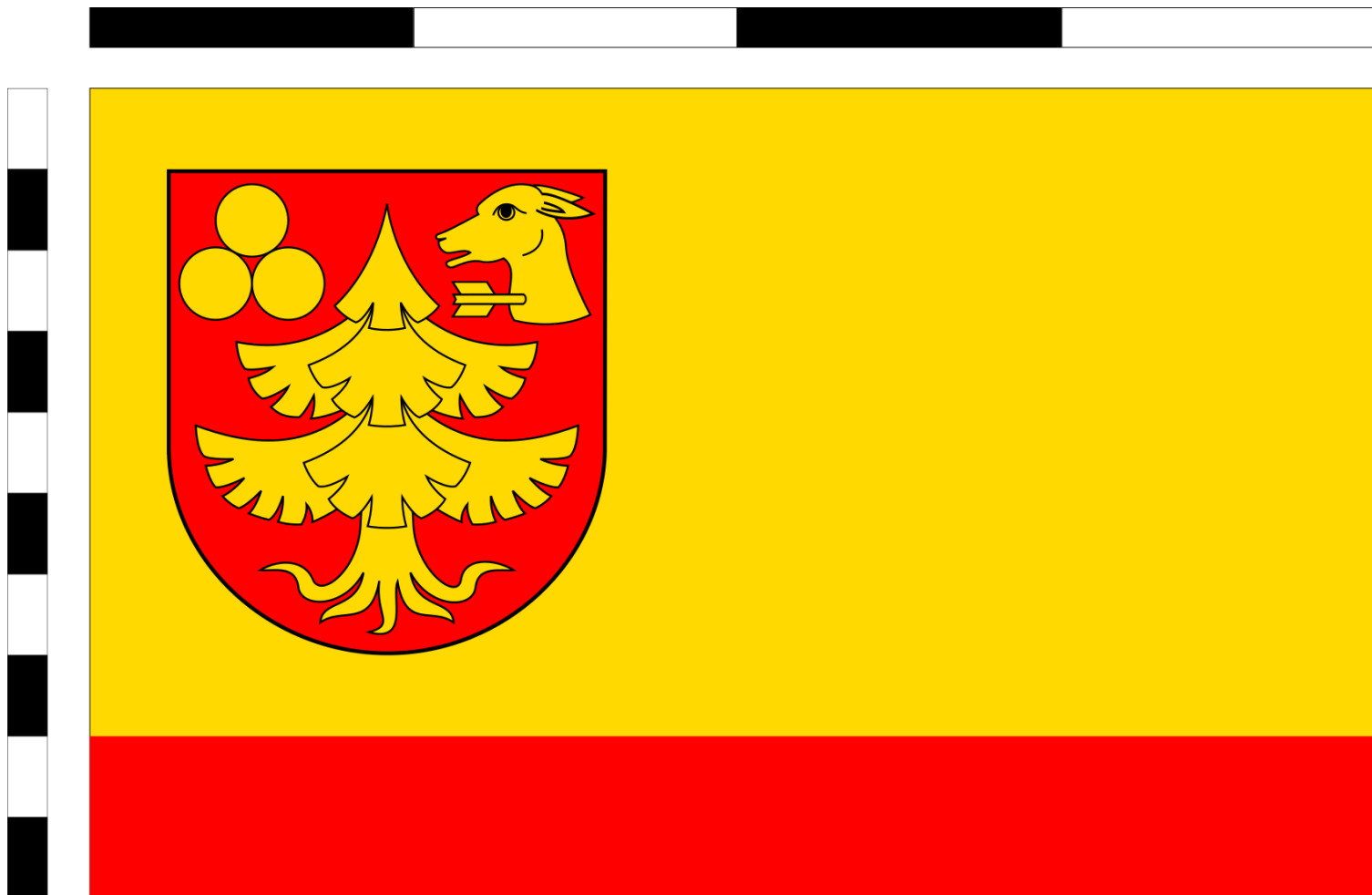

CMYK 0,15,100,0
RGB 255,213,0

C: 0%, M: 100%, Y: 100%, K: 0%
RGB 255,0,0

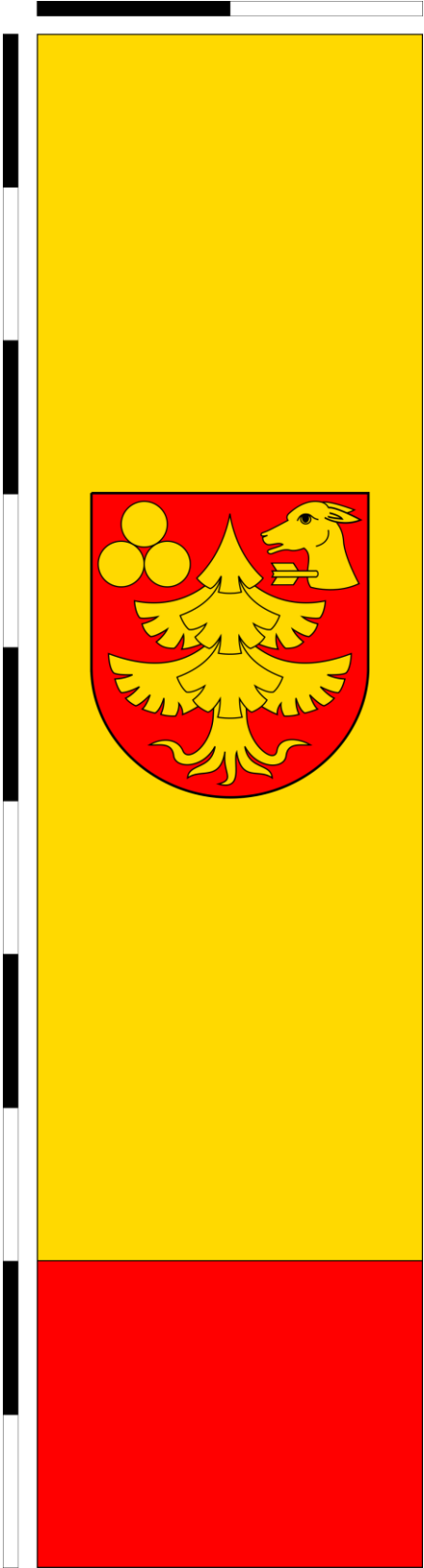
Projekt flagi gminy Pionki

CMYK 0,15,100,0
RGB 255,213,0

C: 0%, M: 100%, Y: 100%, K: 0%
RGB 255,0,0

Projekt bannera gminy Pionki

CMYK 0,15,100,0
RGB 255,213,0

C: 0%, M: 100%, Y: 100%, K: 0%
RGB 255,0,0

Projekt flagi stolikowej gminy Pionki

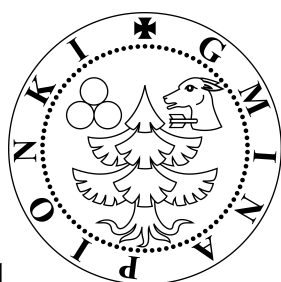
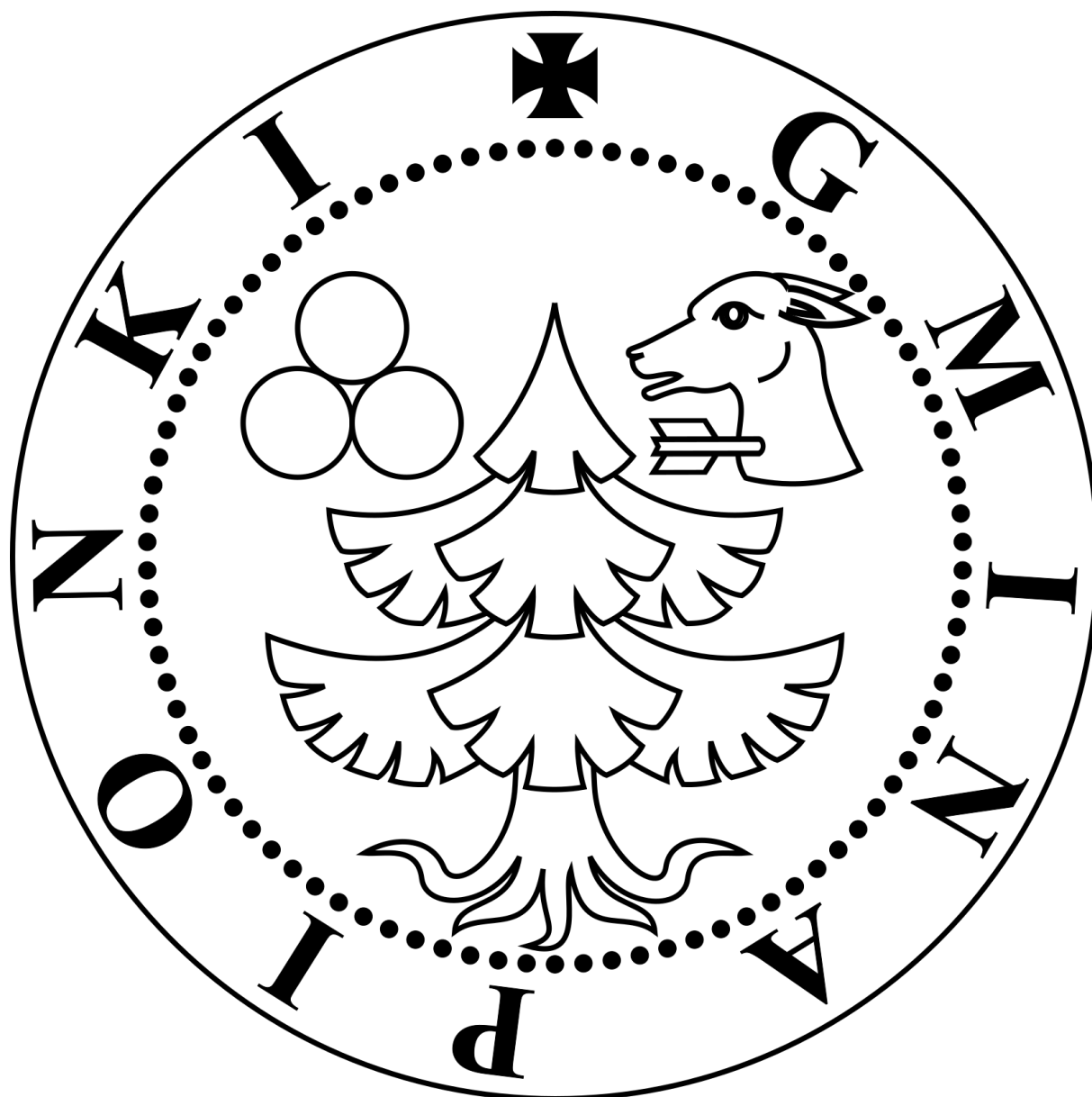

CMYK 0,15,100,0
RGB 255,213,0

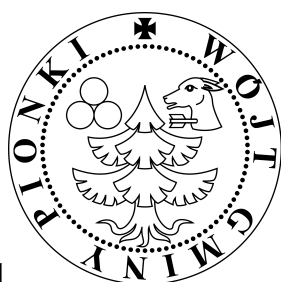
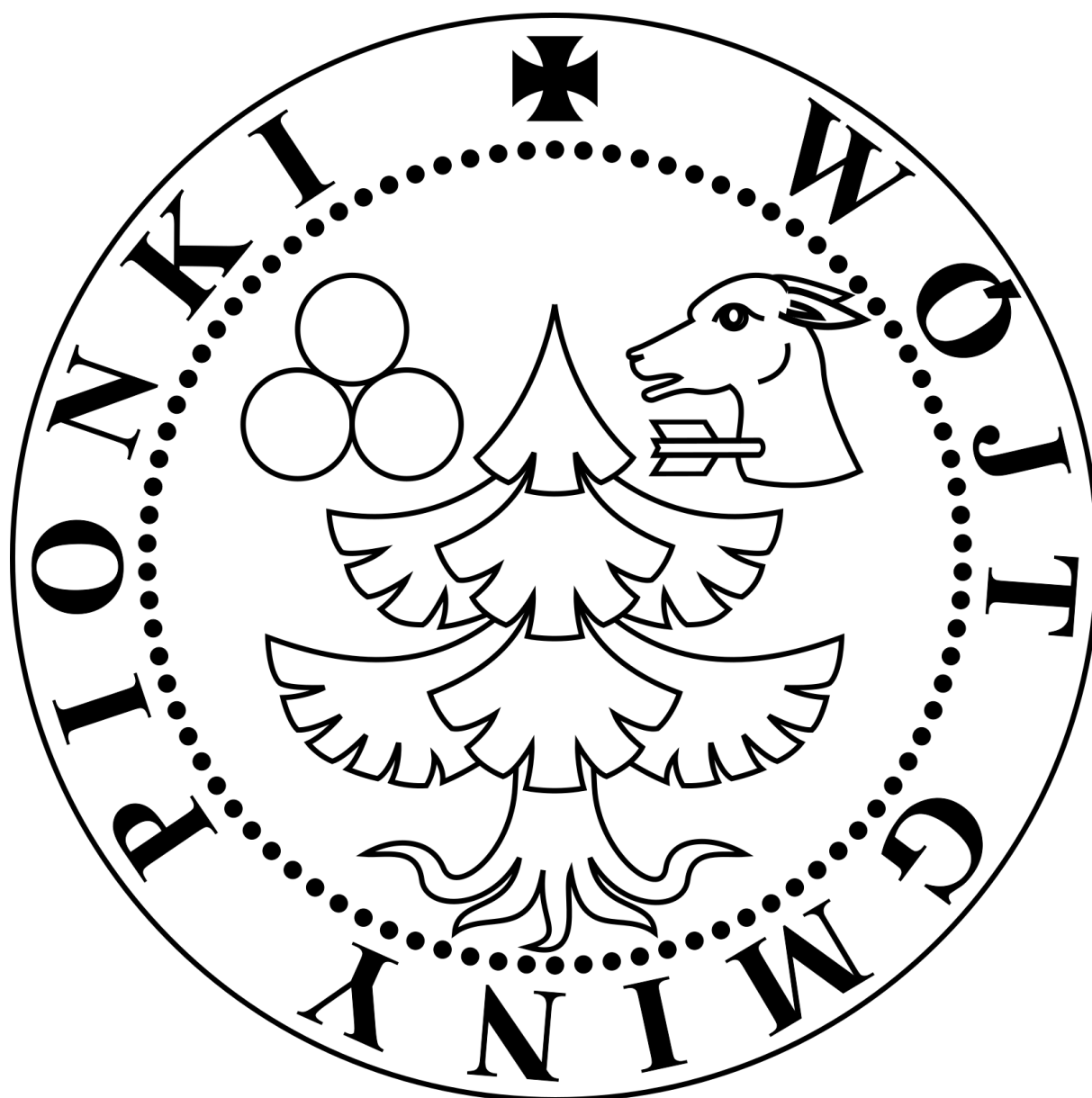
C: 0%, M: 100%, Y: 100%, K: 0%
RGB 255,0,0

Projekt pieczęci gminy Pionki

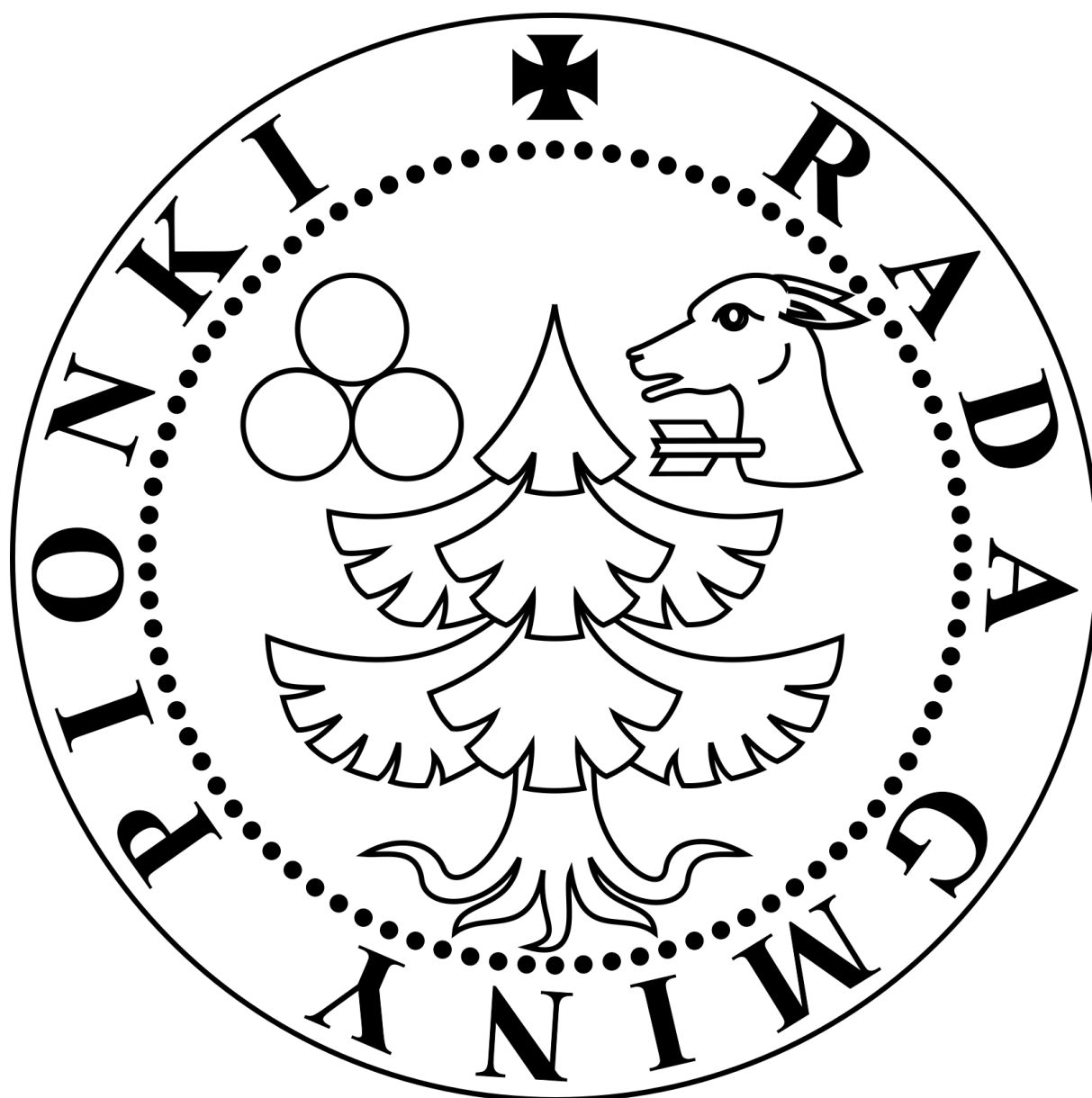
1:1
Ø 36 mm

Projekt pieczęci wójta gminy Pionki

1:1
Ø 36 mm

Projekt pieczęci rady gminy Pionki

1:1
Ø 36 mm